

IN MEMORIAM**EDUARD LEPPIKU PIKK TÖÖELU
ON JÕUDNUD ÕHTUSSE**

(11. X 1924 – 19. V 2008)

Eduard Leppik on pärit Mõisakülast ja surnud Neerutis. Kirjeldades oma elukäiku („Minu raamat”, 2004) mitmekordselt murrangulisel XX sajandil, on ta ise pidanud end keskmiseks eestlaseks. Kõrvalt vaadates näib, et ühelt poolt sai määravaks sünniaasta (sattumine Saksa sõjaväkke), teiselt poolt jäi ikkagi seda-teist (õnneliku) juhuse hoolteks ja enda teha.

Kõigepealt hämmastavad E. Leppiku isikuomadused: tugev tahtejõud, töövõime ja enesedistsipliin. Need ilmnevad juba noorest peast. Et isa suri 1938. aasta lõpul, tuli hakata kohe pärast Mõisaküla algkooli lõpetamist (1939) leiba teenima: esimene töökoht oli Leisimõisa (lehmade karjatamine, osalt lüpsmine jm). Ainus võimalus edasi õppida oli Mõisaküla tööstusõpilaskoolis. 1940/41. õppeaastal oli E. Leppik korraga nii

Mõisakülas äsja avatud 7. klassis kui ka tööstuskoolis. (Sai siit tunnistuse, et oli lõpetanud teoreetilise kursuse.) Olmemuredega tuli võidelda ka Abja alamastme gümnaasiumis (1941/42) ja Pärnu 1. gümnaasiumis (1942/43). Varjates end emapoolse vanaisa pool Karukülas (Saarde kihelkond), koostas ta kindla tunniplaani ja võttis läbi kõik seni õpitud ained. 1946/47. õppeaastal suutis ta lõpetada Valga 1. keskkoolis nii 10. kui ka 11. klassi.

Väga tugevasti mõjutas noorukit vanaisa: „Töö oli tal nõnda veres, et ta lihtsalt pidi lakkamatult toimetama, muidu poleks ta ennast hästi tundnud... Vanaisa oli ka see, kes õpetas mind mõtlema. Ta ei öelnud kunagi, et seda ei tohi teha ja et seda peab tegema... Ta otsekui tilgutas oma seisukohi minu aju, võimaldades mul neid seedida.” Kui kõnekas on järgmine stseen! Tütrepoeg oli otsustanud 7. mail 1946 lahkuda Karukülast ja põgeneda läände. Vanaisa saatis teda vaikides ja alles lahkumisel ütles napolisõnaliselt välja oma mõtled, siinkohal neist viimased: „Siu peris kodu oles ikki siin. Aga sa tääd esi.” E. Leppik jäi kodumaale, legaliseerus Valgas ja pärast sealse keskkooli lõpetamist astus Tartu Riiklikku Ülikooli (1947–1952), et seejärel töötada kuni 1978. aastani Väike-Maarja keskkoolis peamiselt eesti keele ja kirjanduse õpetajana.

E. Leppik on nentunud, et juba algkoolis kujunesid tal välja kõikide tulevaste huvide, töökspidamiste, harjumuste ja tegutsemismetoodika alged. Hiljem, kui tervis halvenes, tuli mit-

mestki harrastusest loobuda, ent keeleainestiku kogumine ja kodu-uurimine jäid. Keeleerinevused hakkasid kõrvu kodus ringis, sest „vanavanemate kodus kõneldi hoopis teist keelt, kui seda oli minu isa ja ema keel... Aga selles „eri keeles” oli vanaisal ja vanaemal rida „oma sõnu”, mida ma ei osanud tollal kuidagi seletada”.

Ülikooliaastail ja pärast seda kogus E. Leppik keeleainest liivlaste (1949, 1950), Valdai karjalaste (1951, 1952, 1957–1961) ja vepslaste (1953, 1954) juures. Astunud 1956 kaugõppe aspirantuuri, valis ta oma juhendaja Paul Ariste soovitusel teemaks „Karjala Valdai murde lause pealiikmed”. Esialgne töö valmis 1960. aastal, parandatud variant 1962. aastal, kuid kaitsmiseni see ei jõudnud publitseerimise nõude tõttu. Emakeele Seltsi aastaraamatuis hakkasid nüüd järjest ilmuma tema teadusartiklid.

Võib öelda, et Eesti kohanimede kirjapanek algab 1950. aasta suvest Saarde vallas. 1963. aastal alustas ta kohanimede süstemaatilist kogumist Väike-Maarja kihelkonnast ja siirdus pärast edasi teistesse Lääne-Viru kihelkondadesse, väikeste kõrvalepõigetega naaberriikidesse. Suurkogud pärinevad just Väike-Maarjast ja Kadrinast. E. Leppik on aastail 1964–1995 32 korda osalenud Emakeele Seltsi murdeainestiku kogumise võistlustel ja saatnud sinna enamasti kohanimed, kuid ka tädilt üleskirjutatud Saarde murraku sõnavara. Saadetisi on tulnud hiljemgi 1996. aastast alates (vt Emakeele Seltsi aastaraamat 44–45, lk 242–251). E. Leppiku poole pöörduti ka siis, kui nappis Väike-Maarja murdeainest, et vastata Euroopa keeleteadlaste küsimustele.

Juba algklassides kujunes lemmikaineks kodulugu. Väike-Maarjas olid algul ainsaks konkreetseks huviobjektiks siin tegutsenud kirjanikud, hiljem silmaring laienes. E. Leppik asutas kooli juurde koduloo- ja koolimuseumi, millest kasvas välja koolimuseum, pärast selle

likvideerimist tuli asemele Väike-Maarja kolhoosi muuseum, seejärel vallale kuuluv Väike-Maarja muuseum. E. Leppiku kirjutisi on ilmunud arvukalt rajoonilehes, kuid ka raamatuna (vt „Minu raamat”, lk 142–149). Erilisel kohal olid raamatud, mida kogunes lõpuks nii palju, et nende pärast tuli ehitada vanuigi maja, kuhu nad ära mahuksid ja närilised sisse ei pääseks.

E. Leppikut mäletavad paljud matkasportlasena (1971. aastast meistersportlane). Ta on osalenud nii jalgsi-, paadi-, jalgratta- kui ka suusamatkadel, rännanud Väike-Maarja ümbruses ning sellest kaugemal: Eestis ja tollases Nõukogude Liidus. Oma sõnutsi on ta spordilt õppinud: „Kõigepealt vastupidavust ning oskuse ja harjumuse püstitatud eesmärkide poole püüeldes pingutada. Sport on aidanud mul raskete haiguste järel tegutsemisvõimet taastada.”

E. Leppikut on tehtu eest mitmeti tunnustatud (vt „Minu raamat”, lk 140). Mainitagu siinkohal vaid valikuliselt kogumistöö väärtustamist: presidendi preemia eesti rahvusliku vaimuvara kogumise eest (1994), Emakeele Seltsi auliige (1995), Eesti Rahvuskultuuri Fondi elutööpreemia ja tänukiri murdesõnavara kogumise eest (1995), vabariigi presidendi Lennart Mere kultuuriloo uurija eripreemia (1999). 1997. aastal sai ta F. J. Wiedemanni nimelise keeleauhinna, 1998. aastal Valgetähe teenetemärgi 5. klassi ordeni, millega tunnustati Eesti riigile ja rahvale osutatud teeneid.

Kogu tehtu oleks aga E. Leppiku sõnutsi mõttetu, tühipaljas vehklemine, kui poleks olnud peret: „Üritasin oma järglastele luua isiklike loobumiste hinnaga võimalikult soodsamaid arenguvõimalusi, selle kõrval igal vabal hetkel kogudes mesilasena meie esivanemate vaimupärandit, toetamaks sirguvat põlvkonda tema teekonnal tulevikku isegi pärast minu kadumist...”

HELMI NEETAR